

statě nikdy neopustil teritorium otázek a témat z doby jeho studií. Zůstává jim věrný především v tom smyslu, že na ně nenachází odpověď. Nebyl zkrátka schopen přemýšlet vně ruské skutečnosti. Problém Hamletů a Don Quijotů zůstává tedy, viděn specifickou filozoficko-psychologicko-sociální optikou Turgeněva, společným rysem počátku i konce jeho tvůrčího života.

Galina A. Time svou studií dokazuje obdivuhodnou orientaci v dané tématice. Nejen v díle samotného Turgeněva a jeho současníků, ale i v rozsáhlé tvorbě celé plejády předních německých filozofů uplynulých dvou století. Její schopnost srovnávání a řazení do souvislostí, vyhodnocování a dedukce, nejvíce ocení zasvěcenější čtenáři.

Daniela Zemková

Vladimír Nabokov a hra

Pechal, Z.: *Hra v románu Vladimíra Nabokova*. Univerzita Palackého, Olomouc 1999, 209 str.

V tomto roce spatřila světlo světa pozoruhodná publikace věnovaná výrazné osobnosti ruské literatury 20. století Vladimíru Nabokovovi. Její autor, Zdeněk Pechal, vytvořil pestrý kaleidoskop postřehů k Nabokovově tvorbě, a to z jednoho zásadního úhlu pohledu: z hlediska hry, fantazie a reality. Jak Pechal vysvětluje již v úvodu, kouzlo Nabokovových děl spočívá právě v mistrném skloubení kouzla neužitečného, hravosti a radosti ze hry i fantazie – a to vše vytváří iluzi lidské svobody, danou zamaskováním, s níž člověk dokáže čelit přesně určenému řádu věcí ve vesmíru.

Tyto hlavní myšlenky jsou v publikaci podány ve třech kapitolách, jež vystihují již svými názvy podstatu zkoumaného problému. První z kapitol je věnována domovu a dětství, druhá naopak cizotě, kterou s sebou přináší dospělost, a konečně třetí kapitola postihuje centrální moment – hru. Všechny tyto tři kapitoly mají stejnou strukturu – autor vždy analyzuje odděleně různá Nabokovova díla z daného hlediska. Každá kapitola je pak uzavřena ruským a anglickým resumé, která výstižně a hutně shrnují hlavní myšlenkové body.

Tak například v první části nazvané *Domov – dětství* dospívá Z. Pechal k závěru, že styčný bod zkoumaných románů (*Mášenka, Čin, Pnin, Dar*), a to bod zcela zásadní, je motiv dětství. Zvláštní propojení dětského věku s časem a místem totiž umožňuje pociťovat bezpečí a otevírá možnost být pánem svého osudu. Jen dětství a útočiště domova skýtá jisté záruky; pokud to člověk ztratí, ztratí vše a jeho budoucnost je jen cizota. Dětský svět je bezelstný a důvěřivý, a tím pádem i dobrý. Dostane-li se však do styku se světem dospělým, dochází ke kolizi. Tak jsou hrdinové Nabokovových románů nepochopeni ve svém dětském způsobu chování, ve svých fantaziích a především ve své důvěřivosti. Syžet těchto děl je shodně vystavěn na iluzích a vzpomínkách o bezpečí domova a na fatálních následcích takového přístupu k životu.

Podobné schéma má druhá kapitola. Opět jsou podrobeny analýze čtyři romány – *Camera obscura, Král, dáma, kluč, Pozvání na popravu a Bend Sinister*. Z. Pechala však nyní zajímá druhá stránka věci, a sice cizota, s níž se setkáváme v dospělosti.

Oproti ostrůvku bezpečí, který vytváří rodný dům, nebo obecněji domov, nachází autor u Nabokova celou řadu prvků demonstrierajících chaotický stav světa mimo domov. Život mimo domov je životem ve světě, který nechápe, je zlý, agresivní, bezohledný. Přetváří se a ironizuje. Hrdinové tento svět přijímají právě z pohledu harmonického dětství a srážka s okolním světem, neboť tu jde skutečně o srážku či o náraz, je bolestivá. Proti opravdovosti stojí lež a přetvářka, proti poklidu a vyrovnanosti chaos a nezájem.

Konečně třetí část – *Hra* – vyzdvihuje zajímavý rys některých dalších děl Vladimira Nabokova, kterým je právě hra, titulní problém publikace. Na několika románech Z. Pechal ukazuje, že motiv hry je určujícím faktorem Nabokovovy tvorby, de facto jakýmsi stavebním kamenem. Jde o hru, kterou s hrdiny hraje nějaká blíže nespecifikovaná vyšší síla. Ta představuje tvůrčí element ve skládání životních událostí hrdinů, tvoří tedy jejich osud. Hra ale nesouvisí jen s osudovostí. V okamžiku, kdy hrdinové chtějí překonat nevyhovující, většinou krutou a zlou realitu, dostávají se do fáze hry – snaží se tak alespoň ve fantazii dostat tam, kde jim bylo dobře, do dětství. A kruh se uzavírá – teď je dokonale objasněno pojetí dětství a cizosti v dospělém věku.

Publikaci doplňuje kapitola věnovaná románu *Lolita*. Z. Pechal aplikuje své výše formulované názory. V postavě hlavního hrdiny Humberta Humberta vidí Pechal zřetelný příklad. Jeho nenaplněná láska v dětství z něj tvoří rozdvojenou osobnost – Humberta dospělého a Humberta dětského, neustále ovlivněného zážitky z dětství. Na jeho postavě je patrná neustálá konfrontace dospělosti s dětstvím, a to se všemi s tím souvisejícími prvky, jak to Z. Pechal vyložil výše. Naopak *Lolita* je díky Humbertovi násilně vytržena z dětského světa a vržena do krutosti a nemilosrdnosti světa dospělého. Také hra s osudem je v románu zastoupena – Humbert se snaží přechytračit osud, sám se však ocitá ve vleku osudovosti, osud si s ním hraje. A prohrává v této hře ve všech partiích.

Pechalova analýza děl Vladimira Nabokova mnohé v tvorbě tohoto autora objasňuje. Kromě nepopiratelné vědecké hodnoty publikace lze říci, že práce by mohla pomoci v recepci nesnadného Nabokova nejednomu čtenáři.

Šárka Toncrová

Brst rusistických studií

Материалы IX конгресса МАПРЯЛ, Bratislava, 1999 г. Доклады и сообщения российских ученых. Ред. коллегия: Ю. Е. Прохоров – ответственный редактор, И. К. Гапочка, И. В. Михалкина, Ю. Н. Попов, Москва 1999.

Naš Puškin – Наш Пушкин. Zodpovedný redaktor: A. Červeňák, redakčná rada: E. Ondrejčeková, L. Benediková, O. Engelová, E. Dekanová. Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, Asociácia rusistov Slovenska, Nitra 1999.

Sisák, M.: Variácie ruskej prózy 70. rokov 20. storočia. Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, Prešov 1999.

Hříbková, R.: Umělecko-filozofická koncepce dětství v tvorbě F. M. Dostojevského. Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 1998.